

ни : офіц. вебпортал. URL: [https://www.npu.gov.ua/diyalnist /reforma-policiyi/policejskij-oficer-gromadi](https://www.npu.gov.ua/diyalnist/reforma-policiyi/policejskij-oficer-gromadi).

УДК 342.951ppv

**МОРГУНОВ Олександр Анатолійович,**

*доктор юридичних наук, професор,*

*заслужений тренер України,*

*перший проректор Харківського національного університету  
внутрішніх справ;*

*ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-2259-3620>*

## **ВЕРХОВЕНСТВО ПРАВА В ДІЯЛЬНОСТІ ОРГАНІВ НАЦІОНАЛЬНОЇ ПОЛІЦІЇ ЯК ОСНОВА ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПРАВ І СВОБОД ЛЮДИНИ ТА ГРОМАДЯНИНА**

Верховенство права – це панування права в суспільстві. Верховенство права вимагає від держави його втілення у правотворчу та правозастосовну діяльність, зокрема у закони, які за своїм змістом мають бути проникнуті передусім ідеями соціальної справедливості, свободи, рівності тощо. Одним із проявів верховенства права є те, що право не обмежується лише законодавством як однією з його форм, а включає в себе й інші соціальні регулятори, зокрема норми моралі, традиції, звичаї тощо, які легітимовані суспільством і зумовлені історично досягнутим культурним рівнем суспільства. Всі ці елементи права об'єднуються якістю, що відповідає ідеології справедливості, ідеї права, яка значною мірою дістала відображення в Конституції України [1]

Статтею 8 Конституції України визначено, що в Україні визнається і діє принцип верховенства права. Принцип верховенства права є одним із системи основоположних принципів, які визначають новітній конституційний лад України, і є юридично обов'язковою нормою найвищого рівня сучасного українського правопорядку. Його дія поширюється на усі органи публічної адміністрації, їх посадових осіб в усіх сферах нормотворчої, правоохоронної та правозастосовної діяльності.

Маємо можливість констатувати втілення конституційного принципу верховенства права в діяльності органів Національної

поліції України, що відображено у ст. 6 Закону України «Про Національну поліцію» від 02.07.2015 № 580-VIII, відповідно до якої поліція керується принципом верховенства права: людина, її права та свободи визнаються найвищими цінностями та визначають зміст і спрямованість діяльності держави. Отже, основним проявом принципу верховенства права в діяльності органів Національної поліції України є: 1) пріоритет людини та її прав і свобод; 2) необхідність урахування практики Європейського суду з прав людини.

У встановленні національних правових вимог до дій поліцейського провідну роль відіграють міжнародні документи, імплементовані державою у встановленому порядку, а також рішення міжнародних організацій, до виконання яких приєдналася держава (ООН, ОБСЄ, Рада Європи, Європейський суд з прав людини тощо). При виконанні своїх обов'язків поліцейські зобов'язані дотримуватися міжнародних норм у галузі прав людини, поважати і захищати людську гідність, про що в національних законодавствах повинні бути відповідні положення [2].

У зазначеному контексті відмітимо, що професійна і компетентна Національна поліція, яка дотримується прав людини, є основоположною складовою будь-якого демократичного суспільства. Водночас відсутність ефективної складової щодо забезпечення публічної безпеки та порядку робить неможливою повноцінну реалізацію людиною та громадянином своїх прав і свобод. Тобто верховенство права опиняється під загрозою, якщо Національна поліція не в змозі належним чином виконувати свої професійні обов'язки та функції. Неможливо забезпечити безпеку людини, якщо поліція не захищатиме людську гідність, права і свободи кожного члена суспільства без розрізнення за будь-якими ознаками, такими як національне чи етнічне походження, віросповідання, політичні переконання чи будь-які інші індивідуальні характеристики або статус. У цьому аспекті принцип рівності та недискримінації закладений у Конституції України, міжнародних договорах, які ратифікувала Україна, а також у багатьох нормативно-правових актах [3].

Серед ключових аспектів реалізації принципу верховенства права в діяльності Національної поліції є захист прав людини та забезпечення дотримання закону. Одне тісно пов'язане з іншим. Завданням поліції є захист права людини. Наприклад, захищаючи особу від неправомірного насильства, поліція не лише запобігає вчиненню злочину, але й захищає право особи на життя і захист від нелюдського і такого, що принижує гідність, поводження. Розслідуючи пограбування, поліція не просто виконує свої службові

обов'язки, але й забезпечує реалізацію права підозрюваного на справедливий суд і права потерпілого на мирне володіння своїм майном. Кожна дія поліції впливає на права людини, і Національна поліція зобов'язана дбати про те, щоби цей вплив був позитивним.

У цілому принцип верховенства права передбачає також першочергове закріплення у законодавчих актах максимально деталізованого спектра завдань, функцій і повноважень, що повинно зменшити ризик зловживання правоохоронцями власними дискреційними повноваженнями та, як результат, мінімізувати ризик порушення закону. Останнє положення є особливо актуальним для нормативної бази, що регулює діяльність Національної поліції. Вона відрізняється надзвичайною різноманітністю законодавчих, міжвідомчих та відомчих норм із дисбалансом на користь останніх, що на практиці призводить до суперечностей між законним і підзаконним рівнями регулювання роботи особового складу. Досить ефективним мірою, як свідчить практика європейських країн, є максимальна регламентація дій посадових осіб шляхом розробки деталізованих нормативно-правових актів, настанов, рекомендацій, що передбачають усі можливі варіанти поведінки персоналу у стандартних та нестандартних ситуаціях, наприклад Європейський кодекс поведінки поліції (*Police Code of Conduct*), що встановлює офіційні норми поведінки персоналу і систем їхнього дисциплінарного регулювання [2].

Враховуючи викладене, можемо констатувати, що принцип верховенства права в діяльності органів Національної поліції України становить собою такий зміст: 1) Національна поліція України є органом публічної влади, який утворений та діє відповідно до закону; 2) організація діяльності органів та підрозділів Національної поліції України повинна відбуватися з урахуванням міжнародних практик та національного законодавства; 3) нормативно-правове врегулювання діяльності Національної поліції України повинно бути доступним та зрозумілим для інституцій громадянського суспільства; 4) на особовий склад Національної поліції поширюється національне законодавство, за винятком покладання на останніх від імені держави застосування заходів примусу з метою забезпечення публічної безпеки та порядку, забезпечення прав і свобод людини та громадянина, а також протидії злочинності.

### **Список бібліографічних посилань**

1. Рішення Конституційного Суду України у справі за конституційним поданням Верховного Суду України щодо відповідності

Конституції України (конституційності) положень статті 69 Кримінального кодексу України (справа про призначення судом більш м'якого покарання) : від 02.11.2004 № 15-рп/2004 // База даних «Законодавство України» / Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v015p710-04>.

2. Мартиненко О., Захаров Є. Стратегія розвитку органів внутрішніх справ (текст проекту) // Закон і Бізнес : сайт. URL: [https://zib.com.ua/ua/print/101834-strategiya\\_rozvitku\\_organiv\\_vnutrishnih\\_sprav\\_tekst\\_proektu.html](https://zib.com.ua/ua/print/101834-strategiya_rozvitku_organiv_vnutrishnih_sprav_tekst_proektu.html).

3. Коментар Генерального директорату з прав людини та верховенства права (Директорату з прав людини) ради Європи до проектів законів України «Про органи внутрішніх справ» та «Про Національну поліцію» // Council of Europe : офіц. сайт. URL: <https://rm.coe.int/168068460a>.

УДК 342.9

**МОГІЛЕВСЬКИЙ Леонід Володимирович,**

*доктор юридичних наук, професор,*

*заслужений юрист України,*

*проректор Харківського національного університету  
внутрішніх справ;*

ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-6994-6086>

## **ОСОБЛИВОСТІ ЮРИДИЧНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ ПОЛІЦЕЙСЬКИХ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ**

Початок повномасштабної війни суттєво вплинув на роботу Національної поліції України як ключового суб'єкта забезпечення законності та правопорядку в державі. Беззаперечно, для успішного виконання завдань, які поставлені перед підрозділами поліції в умовах воєнного стану, їхні обов'язки і права повинні відповідати основному принципу – нові обов'язки кореспондуються з новими правами. Надзвичайно важливою є та обставина, що розширення компетенції діяльності Національної поліції України при введенні воєнного стану є в системі заходів примусу. Працівникам поліції вкрай важливо дотримуватись принципу законності у професійній діяльності і не переступити меж дозволеного в методах і засобах своєї діяльності щодо забезпечення публічної безпеки і порядку.